

БОКЕР ДИЛИЖАНСИ

Ўша ерга илк бор боришим эди. Эски бълса-да, бирмунча ярольли, аммо ўурайсизлигидан «паташ» лаъаби билан эл оѓзига тушган, Бокер дилижансига чильландим. Жънаш жойидан борар жийигача катта йњл босиш «паташ»нинг чекига кълб ќам тушавермасди. Аммо шундай бълганда, у бутун йњл бъйи, айнильса кельурунлари, тоза ќаводан тъйибтъйиб олиш учун атайин лъилгандай, секин-секин нърмаларди. Қайдовчини ќисобламасак, кънкада беш киши эдик.

«Паташ»га мингандарнинг бири жундор, юулольларига кумуш исирћа илиб олган, катта-катта къзлари ължасига ъльталган йиртльич юшнинг юнталаш къзларидек, жуссаси кичик бълса-да, чорпаќил одам, Камарглик отбољар; иккитаси Бокерлик бълиб, бирининг юзи лъип-лъизил, къриниши тангода зарб этилган Император Вителиус афтидан анча чиройли нонвой, иккинчиси эса унинг куёви эканлигини гапларидан англадим. Қайдовчи ёнида, олдинги нъриндильда, яна бир одам..., - йње!- бир шапка, юён терисидан тикилган баќайбат шапка, маъюс, йњлга тикилиб борарди.

Ўша йњловчиларнинг барчаси бир-бирини танишар экан, шекилли, юзларининг ва юзгаларнинг саргузашталаридан баланд овоз билан бемалол гапириб келарди. Ним шаќридан лъайтаётган Камарглик бир чъпонга лъандай паншаха санчиб олганини ва маќкамада лъандай тергов лъилинганини ќикоя лъилди. Камарг тарафнинг одамлари андак лъизильлонли... Аммо, Бокерликлар ќам улардан лъолишмайди! Бизнинг бу икки Бокерлик Мульаддас Маъсуманинг бъй лъиз ва жувон къринишидаги тасвири борасида баќлашиб, бир-бирларини лъарийб бъјизлашди. Афтидан, нонвой Провансликлар Қазрати Она деб улућлайдиган, чаъалоль алайќиссаломни юълида кътариб турган, мульаддас маъбудага сијинувчи черковда азалдан тоат-ибодат лъиларкан; қуёви эса, бильакс, ќар бир бармоћидан нур таралиб турган лъялларини осилтириб турган Қур Лъизга сијинувчи ва аёл эгриликларини айловчи черковда олдига китоб лъйиб олиб, ашула айтаркан. Жанжал ана шундан келиб чильди. Бир мазќабга мансуб бу икки насроний бир-бирларига нималар демади, Қазрати Она ва Қур Лъиз бошига не бир бидъат-лъабоќатлар ёћдирмади!

-Жуда чиройли-да, сенинг, гуноќ лъилмаган, лъизинг!

-Йњъол маъсума онанг билан!

-Фаластинда не бир гуноќларга ботмади, юша ќур лъизинг!

-Ќеќ, сенинг маъсуманг-чи? Ўша бадбашаранг? Эќ-ќе, не бир лъилћиликларни лъилмади... Уларга Юсуф алайќиссаломнинг юзлари гувоќ.

Неапол портига, жанжалкаш одамлар орасига, тушиб лъолмаганимни тушуниб етишимга фальят пичольларнинг лъинидан лъалъиб, ярлырамагани имкон берди. Худо ќалы, агар ќайдовчи аралашмаганда, бу ажойиб теология турнири ана юшандай якунланган бъларди.

-Ўша маъсумаларинг билан бизни тинч лъйсанларми, йњльми? – Бокерликларга пъписа лъилди қайдовчи. Ахир, бунинг қаммаси аёлларнинг узоль-узоль ътмиши-ку! Эркак одам қам аёлнинг ҳийбатини лъиладими?

Шундай деди-да, боши узра жаќд билан лъамчинни бир айлантириб олди. Шу зоќатиёль қамма қовридан тушди.

Тортишув тугаган эди; аммо жазаваси пасаймаган нонвой лъолган съзамоллигини кърсатишга юзида эќтиёж сезди-да, лом-мим демасдан, юз ърнида ҳамгин ътирган бадбаҳт шапка томон ъгирилиб, масхараомиз деди:

- Ка, сенинг хотинингчи, чархчи?... Сенин фариштанг лъайси черков маъбудаси?

Бутун кънка лъаќљаќа отиб юборганига лъараганда унинг бу гапида бир масхараомиз киноя борлигига ишонса бъларди... Фальат бир киши, чархчи, кулмади. У юзини эшитмагандай тутарди. Буни кърган нонвой мен томонга бурилди-да:

-Жаноб, сиз бунинг хотинини, юша аёлни, билмайсизда. Э, асти лъяяеринг, у ибодатхонанинг антила лъавми! Бокерда унинг хотинидай аёл битта битта, иккита топилмайди.

Кулги янада кучлирољ кътарилди. Чархчи пинагини қам бузмади. Холос, бошини кътармасдан минѓирлади:

-Жим бъл, нонвой.

Аммо бу шайтон нонвой жим бълиш ърнига тилини янада лъайраб, масхара гапни лъайтадан дъндира кетди:

Эшак олати! Бу дъстим шундай хотини борлигидан ъкинмаса қам бълади... Ахир, юзингиз юйлаб къринг, хотинидан лъандоль нолисин, у билан бир фурсат қам бирга бълмаса... Қар олти ойда унинг паривашини кимдир эргаштириб кетади. Албатта, сирли сафардан лъайтган паризоднинг сизга айтадиган къп саргузаштлари бълади...

-Менга-ку бари бир, давом этди нонвой, фальат, бу қам бир антила касб-корми, дейманда...

-Ахир, юзингиз юйлаб къринг, жаноб, бир йил мобайнида эру хотин бир тъшакда бир марта қам ётмасаю, хотин лъурђур лъайтган куниёль қаё-қув! Лъараб турибсизки, бу шърпешананинг жуфти қалоли лъандолат сотувчи бир бойвачча билан Испанияга жънаб кетмольда.

Эр бечора юз кулбай вайронасида съльльабош лъолиб, къз ёш тъкишдан ва аламини винодан олишдан юзга чора тополмади... У жиннисифат бълиб лъолди. Бир мунча валт ътгач, паризод испан либосида товланиб, лънида лънѓирольчали кичкина доира билан юртига лъайтиб келди.

-Эрингнинг къзига къринма, -дердик қаммамиз унга, -у сени юлдиради.

-Эвоќ қолингга! Уни юлдириди, дейсизми? -Йњль, бу хилда хаёлларни юйламанг... У, ќеч нима кърмагандай, хотини билан лъайтадан лъшилди кетди. Хотини эса эрига баск доирасини дъм-дъм лъилишни қам ъргатди.

Лъайтадан лъаќљаќа гумбурлади. Чархчи кунжакдан яна пънѓиллади:

-Жим бъл, нонвой.

Нонвой чархчининг съзига эътибор қам бермади-да, унинг устидан кулишни давом эттирди:

-Балки, сиз, жаноб, ньша таннозхон тинчигандир, деб нъйларсиз... Эк-ке, аксинча... Унинг кирдикоридан эри жирканмаяптику! Ўрганган кънгил нъртанса лъниймас... У эргашиб кетган эркакларнинг сони бор, саноҳи йњль. Испаниядан кейин бир зобит, иннайкейин Рона кемачиси, иннайкейин музикачи... Мен уларнинг қаммасини биламанми? Қаммаси яхши, қаммаси ажойиб! Бир манзара қар сафар такрор: хотин кетади, эр йићлайди; хотин лъайтиб келади, эр тинчиди; хотин бошља эркак лъучоѓида доим бълиб келаверади, эр ќеч нима билмагандай уни доим хотинликка лъайта олаверади. Бу эр деганнинг тольати толь бълмас эканда! Чархчининг жажжи хотини жуда-жуда гъзал, никоятда хушбичим, нъйноли, дилбар... Аёлни хаёлига келтирмайдиган кардинални қам тузоѓига туширадиган бу нозик никол опполь баданини къз-къз лъилиб, жилмайганича оќу къзларини доим эркакларга тикиб турари. Инонинг, Парижлик жаноб, гар бир кун Бокерга лъайта йњлингиз тушса...

-Уќ! Жим бълсанг-чи, нонвой, сендан илтико лъиламан... , - юракни ъртайдиган овоз билан яна ялинди бечора чархчи.

Шу тобда дилижанс тъхтади. Биз Анголорес лъишлодига етиб келгандик. Икки Бокерлик ньша ерда тушишди. Худо қаљи, мен уларнинг ушланиб лъолишини сира-сира истамасдим... Лъандай заќарханда бу нонвой! Масхарасининг лъаќлаќаси лъишлоль търидаги ќовлисидан қам ќануз эштилиб турарди.

Камарглик Арл шаќрида тушиб лъолди. Ўша одамлар кетдию, кънкада шамол ётгандай бълди. Қайдовчи қам лъонини бир оз лъимиrlатиш машљида отлари билан ёнма-ён къча бъйлаб борарди... Юльорида фальят иккимиз, чархчи ва мен лъолик. Қар лъайсимиз нъз кунжагимизда сукут сальлаб борардик. Қаво иссиль, кънканинг чарми лъизигандан лъизиб борарди. Араванинг иссильда тебратишига элиб, бошим оѓирлашиб, къзим гоќ-гоќ илингандай бъларди, аммо асло ухлай олмасдим. «Жим бъл, ътиниб сърайман» деган жуда илтижоли, жуда изтиробли съзлар лъулоѓимга доим чалиниб турарди... У-чи, у бечора изтироб исканжасида! Уйљу лъаёльда, ун чильармай йићлаб борарди... Бальувват елкаларининг титраётганига ва ъриндиљ суюнчијида осилиб турган лъариянинг лъњлидек лъонсиз ва жонсиз лъълининг лъалтираётганига къзим тушди.

-Мана, муќтарам Парижлик, манзилга қам етиб келдингиз, -деди дафъатан қайдовчи. У лъамчисининг учи билан ям-яшил тепаликни менга кърсатди. Тепаликда лъњниб турган катта капалакдек тегирмон къриниб турарди.

Мен кънкадан тушишга шошилдим. Чархчининг ёнидан ъта туриб, шапкаси ёпиб турган юзига болишигга қаракат лъилдим. У менинг ниятимни олдиндан анлагандек, эгик бошини бирдан кътарди-да, къзини къзимга тикиб, деди:

-Мана, мени яхшилаб къриб олинг, ошна, -деди бъђиль овозда, - агар кунлардан бир кун Бокерда бир киши ъзини ъзи ълдирибди, деб эшитсангиз, мен уни билардим деб, bemalol айтишингиз мумкин.

Унинг юзи маќзун ва сълђин, киртайган къзлари намли, аммо овози аламга тъла эди. Алам!... Эр кишининг ҳазаби алам бълиб лъолмаслиги керак!... Фалакнинг гардиши билан мен чархчининг хотинига айланиб лъолсам, албатта, ундей эрдан қазар лъилган бълардим...

Французчадан
Қамдам Орзильулов таржимаси